

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar igazságszolgáltatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés
színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében
biztosított támogatással valósult meg (2022)

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-00014 számú projekt keretében kifejlesztett Pétervári
Máté: A közigazgatási és igazságszolgáltatási szervezet változásai a polgári kortól napjainkig (2020.;
<https://eta.bibl.u-szeged.hu/4255/>) című tananyagok, illetve annak egyes részeinek
felhasználásával készült.

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jогtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

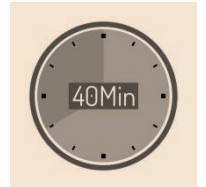
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Az esküdtbíráskodás története Magyarországon

I. Az esküdtbíráóságok megjelenése a magyar jogrendszerben

Külföldi minták nyomán *Szalay László* és *Deák Ferenc* kezdeményezésére jelent meg a reformkori magyar jogi gondolkodásban az esküdtszéki bíráskodás eszméje. Az 1843/44. évi büntetőjogi törvényjavaslat eljárásjogi részében már kísérletet tettek a bevezetésére, amely azonban ekkor még az országgyűlés ellenállása okán eredménytelen maradt. A sajtószabadságról szóló 1848:XVIII. tc. azonban a sajtóügyekben bevezette az esküdtszéki eljárást. Ennek részletszabályait *Deák Ferenc* igazságügyminiszterként kibocsátott rendelete szabályozta. A

1. kép: Szalay László portréja
/Barabás Miklós litográfiája/

sajtóesküdtszékek működését a neoabszolútizmus korában *1852-ben* azonban *felszámolták*. A kiegyezést követően a sajtótörvényt viszont ismételten hatályba léptették, így a sajtóesküdtszékeket *újra megszervezték*.

Szalay László életrajzához lásd: NAGY FERENC: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjogtudományban*. VI.1.5. alfejezet https://mersz.hu/hivatkozas/m191reutabeab_40#m191reutabeab_40 (EDU ID hozzáféréssel elérhető)

17. § A sajtóvétségek fölött nyilvánosan, esküdtszék ítél. A ministerium felhatalmaztatik, hogy szorosan a büntető eljárásról szóló mult országgyűlési javaslatnak elvei szerint, az esküdt-bíráóságok alakítását rendelet által eszközölje. (1848:XVIII. tc.-sajtótörvény)

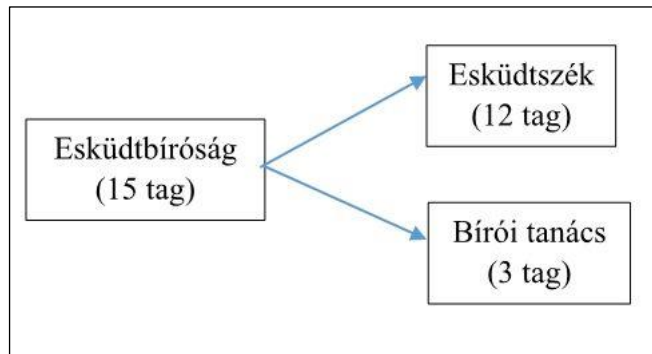
II. Az esküdtbíráósági rendszer bevezetése a büntetőügyekben

Az esküdtszék bevezetésére végül a 19. század végén kerülhetett sor, mivel a *jogbiztonság és jogállamiság* egyik legfontosabb biztosítékaként tekintettek a jogintézmény magyarországi meghonosítására. *Szilágyi Dezső* igazságügyminisztersége alatt így a Bünvádi perrendtartásról szóló **1896:XXXIII. tc.** a büntetőtörvény értelmében *öt év vagy annál súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények* elbírálását az esküdtbíráóságok feladatkörébe

utalta, valamint a korábbi hagyományokat tiszteletben tartva meghagyta hatáskörükben a *sajtóvétségekben* való ítélkezést. A Bűnvádi perrendtartás 1900. január 1-jével történő hatályba lépésekor így a büntető igazságszolgáltatási szervezet részeivé váltak az esküdtbírók.

III. Az esküdtbírók működése

Az esküdtbírók felállításáról és eljárási szabályairól az esküdtbírókról szóló **1897:XXXIII. tc.** rendelkezett. Ennek értelmében a rendes bírósági szervezetből már ismert *m. k. törvényszékek* mellett szervezték meg az esküdtbírókat, amelyek **a tizenkét**

tagú esküdtszékből és a háromtagú bírói tanácsból álltak össze, így összesen tizenöt tagú volt az esküdtbírók.

Az esküdtbíráskodás célja a nem jogvégzett (**laikus**) elemek bevonása a bíráskodási tevékenységbe, így az esküdtszék az ő részvételük számára biztosítja a megfelelő kereteket. A háromtagú **bírói tanács tagjait** a bírósági szervezetrendszeren belülről jelölték ki. Az elnökét a *m. k. ítélőtábla elnöke* jelölhette ki az ítélőtáblai és törvényszéki bírák közül. A bírói tanács másik két tagját pedig a *m. k. törvényszék elnöke* jelölte ki a törvényszéki bírák és járásbírák közül. Mindkét esetben a kijelölés egy évre szólt.

Az esküdtek az **esküdtképeséggel** rendelkező személyek közül kerülhettek ki.

Az esküdtképeség általános feltételei az alábbiak voltak:

- ✓ 26. életév betöltése
- ✓ magyar állampolgárság
- ✓ magyar nyelv ismerete
- ✓ írni-olvasni tudás

Az esküdtképeség feltételeit teljesítő személyekből a közigazgatási tisztviselők egy listát, ún. *alaplajstromot* állítottak össze, amelynek felülvizsgálatát egy bíróból és a törvényhatósági bizottság által delegált tagokból álló bizottság végezte el. Szintén ez a

2. kép: **Szilágyi Dezső**, aki igazságügyminiszterként döntő szerepet vállalt az esküdtszéki rendszer magyarországi bevezetésében

bizottság jelölte ki a **végleges lajstrom** tagjait. A lajstromból az esküdtbíróóság adott évi működését megelőzően harminc esküdtet **sorsoltak ki**.

1. évenként legalább husz korona egyenes állami adót köteles fizetni, a mennyiben pedig időleges adómentességet élvez, husz korona egyenes állami adónak megfelelő értékű vagyonnal bir, vagy

2. köztisztviselő, lelkész, a magyar tudományos akadémia tagja, tudor, okleveles tanár, ügyvéd, mérnök, építész, hajós kapitány, gazdasz, gyógyszerész, vegyész, erdész, bányász, tanító, sebész, állatorvos, továbbá az, a ki a felsőbb művészeti vagy más felsőbb szakiskolát elvégezte, végül a ki a középiskolai záróvizsgát letette.

(1897:XXXIII. az esküdtbíróóságokról)

Feladat: Azonosítsa a törvényszövegben a műveltségi és adócenzust! Hogyan jellemezné egy szóval a műveltségi cenzusban meghatározott személyi kört?

19. § Minden ülészak megkezdése előtt legalább 15, de legfeljebb 30 nappal a kir. törvényszék nyilvános ülést tart, melyben az elnökön kívül két bíró vesz részt. Erre az ülésre a kir. ügyészséget meg kell hívni, az ügyvédi kamarát pedig az ülés határnapjáról azzal kell értesíteni, hogy magát megbízott által képviseltetheti. A törvényszék ez ülésben az évi lajstromból harmincz esküdtet és tiz helyettes esküdtet sorsol ki.

(1897:XXXIII. az esküdtbíróóságokról)

Feladat: Mi lehet a célja a sorsolást végző személyeken kívül a többiek meghívásának?

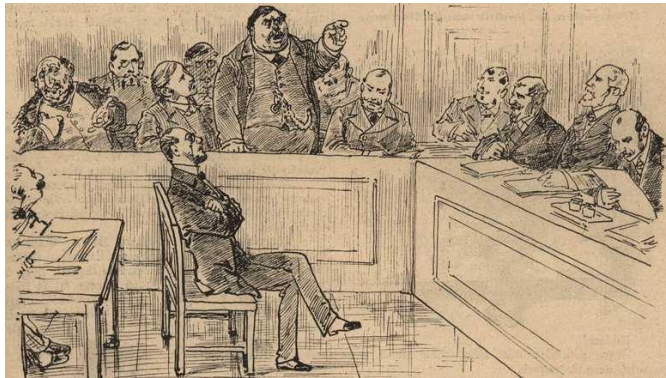
A harminc esküdt közül a tárgyalás megkezdése előtt a *vád és a védelem egyenlő számú tagot zárhatott ki indoklás nélkül* úgy, hogy végül létrejöhessen a tizenkét tagú esküdtszék. Ha a kisorsolt harminc esküdt megjelent a tárgyaláson, akkor mindkét fél kilenc-kilenc tagot zárhat ki indoklás nélkül.

345. § Az elnök az urnában levő papírszeleteket egyenkint kihuzza és mindenik papírszeletnek kihuzása és a rajta levő névnek felolvasása után kérdést intéz a felekhez, esetleg képviselőjökhöz (344. § utolsó bekezdés), hogy az illető esküdtet elfogadják-e?

Erre a vádló és utána a vádlott „elfogadom” vagy „visszautasítom” szóval tartoznak nyilatkozni. Nyilatkozatuknak okát adni nem szabad. A nyilatkozás elmulasztása elfogadásnak veendő.

(1897:XXXIII. az esküdtbíróóságokról)

Az esküdtszék ilyen módon történő megalakulását követően az esküdtek a bíróság előtt letett *eskü* után részt vettek a főtárgyaláson, amelyen mindvégig kötelesek jelen lenni. A **főtárgyalást** a bírói tanács elnöke vezette. Az esküdtek a tanúkhöz és szakértőkhöz is intézhettek kérdéseket. Az esküdteknek az elnök köteles volt segítséget nyújtani az eljárás egyes elemeinek értelmezéséhez.

3. kép: **Esküdtszék**et ábrázoló karikatúra. (Borsszem Jankó XVIII. évf. 15. sz. (1885) 6. p.)

Az alábbi linken található filmrészlet a 12 dühös ember című filmből betekintést enged a törvényszék munkájába:
<https://www.youtube.com/watch?v=bw4qVCsNxsg>

A főtárgyalás lezárultát követően a számukra kijelölt tanácskozó terembe vonultak vissza az esküdtek, ahol a tárgyaláson irányukba megfogalmazott eldöntendő kérdéseket kellett megválaszolniuk. A legfontosabb eldöntendő kérdés a **vádlott bűnösségére** vonatkozott. E kérdés tekintetében az esküdtszék *kétharmadának* (8 szavazat) kellett azonos döntést hoznia, míg a további kérdésekben elegendő volt az *egyszerű többség* (7 szavazat). *Az esküdtszék döntését a háromtagú szakbíróság sem befolyásolhatta, valamint a döntésükhöz is kötve volt a bírói tanács.* A felmentő ítéletet egyszerűen kihirdette az esküdtbíróóság elnöke. A bűnösséget megállapító verdikt esetén azonban a **büntetés mértékéről** már a háromtagú bírói tanács határozott. Az esküdtszék döntésére használták a verdikt kifejezést.

368. § Az esküdteknek ama határozatához, a mely a vádlottat bűnösnek mondja ki, vagy a büntető törvényeknek külön rendelkezései értelmében súlyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonja maga után, legalább nyolcz igenlő szavazat szükséges. Minden más esetben egyszerű szótöbbség dönt.

(1896:XXXIII. tc. - a bűnvádi perrendtartásról)

Feladat: Milyen különbségeket vél felfedezni a filmrészletben látható esküdtszék és a magyar esküdtszék működési metódusa között?

Az 1896:XXXIII. tc. értelmében létrejött esküdtszéket részleteiben megismerheti az alábbi linken:
<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89600033.TV>

Az esküdtbírók működését az *1919-ben* felfüggesztette a magyar kormány, amely az esküdtbíráskodás **megszüntetéséhez** vezetett Magyarországon.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mikor történt az első kísérlet az esküdtbíráskodás bevezetésére Magyarországon? Kiknek a nevéhez fűződik a gondolat?
2. Milyen ügyek tekintetében kapott hatáskört 1848-ban az esküdtbíráskodás?
3. Mely törvény utalt büntetőügyeket az esküdtbírókhoz?
4. Hogyan épül fel az esküdtbírók?
5. Kik és hogyan válhatott valaki a dualizmus korában az esküdtszék tagjává?
6. Miképpen hozta meg ítéletét az esküdtbírók az 1896:XXXIII. tc. értelmében?

FELHASZNÁLT IRODALOM

Mezey Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. 430-431. pp.
<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmany-tortenet-osiris-tankonyvek-2003/>

Pétervári Máté: Az esküdtbíráskodás története Magyarországon. In: A közigazgatási és igazságszolgáltatási szervezet változásai a polgári kortól napjainkig (online oktatási csomag), 2020.

<https://eta.bibl.u-szeged.hu/4255/>

AJÁNLOTT IRODALOM

ANTAL TAMÁS: Az esküdtszékek reorganizációja (1896-1900), különös tekintettel Debrecenre. In: Radics Kálmán: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve XXX. Debrecen, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, 2005.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/HABM_Evk_30/?pg=196&layout=s

